

PRIKAZI / REVIEWS

Maja Bezić
Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet
HR-21000 Split, Poljička cesta 35
mbezic@ffst.hr
<https://orcid.org/0000-0001-6783-9298>

DANIELA MATIĆ, *KRITIČKA ANALIZA DISKURSA. S PRIMJERIMA IZ MEDIJSKOGA I POLITIČKOGA DISKURSA*, REDAK, SPLIT, 2023.

Znanstvena monografija *Kritička analiza diskursa. S primjerima iz medijskoga i političkoga diskursa* splitske anglistice i sveučilišne nastavnice Daniele Matić prva je opsežna studija posvećena teoriji i primjeni kritičke analize diskursa objavljena na hrvatskome jeziku. Riječ je o monografiji podijeljenoj na dva dijela, napisanoj na četrstotinjak stranica te tiskanoj 2023. godine. Namijenjena je, kako autorica kaže, kolegama i studentima lingvistike, a nastala je s namjerom da se kritičkim pristupom proučavanju diskursa upozori na »neke društvene značajke, dobre i one manje dobre ili pak zabrinjavajuće« (Matić 2023: XI). Monografija je opremljena kazalom sadržaja, predgovorom, slikama novinskih članaka, tablicama, dodatkom koji sadrži četiri analizirana politička govora, iscrpnom bibliografijom, popisom mrežnih izvora i dokumenata, kazalom imena, kazalom pojmova te znanstvenim biografijama recenzentica i autorice.

Prvi, teorijski dio monografije jest, kako autorica navodi, pokušaj da se »predoči dijakronijska i lingvistička utemeljenost kritičke analize diskursa te njezina društvena uloga« (Matić 2023: XI). Obuhvaća pet poglavlja (str. 3–162) u kojima autorica obrađuje temeljne pojmove, pristupe i metode kritičke analize diskursa, donosi kratak pregled razvoja toga interdisciplinarnog i heterogenog pristupa proučavanju jezika kao društvenoga fenomena, raspravlja o ulozi i moći diskursa u suvremenome društvu te daje prikaz nekih koncepata i sredstava lingvističke analize. U prvome, uvodnome poglavlju autorica definira pojmove ključne za teoriju i primjenu analize diskursa kao što su komunikacija, komunikativna kompetencija, funkcije jezika, odnos i povezanost sintakse, semantike i pragmalingvistike, rečenica i izreka te kontekst. U drugome poglavlju, naslovljenome *Diskurs i analize*, autorica se osvrće na problematiku definiranja izraza *diskurs* i *tekst*, predmet i tipove analize diskursa te teoriju govornih činova, a u trećemu poglavlju, naslovljenome *Kritička analiza diskursa*, donosi pregled nastanka i razvoja kritičke analize diskursa, prikaz predmeta i metoda istraživanja, različitih pristupa kritičkoj analizi diskursa (N. Fairclough, T. A. van Dijk, R. Wodak i suradnici i multimodalna teorija komunikacije) te kritika na metodologiju i interpretaciju rezultata istraživanja. Nadalje, u četvrtome poglavlju, naslovljenome *Diskurs i neke promjene društvenih praksi u suvremenim društvima*, autorica raspravlja o demokratizaciji diskursa, utjecaju društvenih praksa

na medijski diskurs, moći i ideologizaciji diskursa, utjecaju globalizacije na diskurs te ideologiji konsenzusa. Prvi dio autorica zaključuje petim poglavljem, naslovljenim *Okvir za analizu: neki koncepti i sredstva lingvističke analize*, u kojemu sažeto prikazuje leksičku, sintaktičku i pragmalingvističku analizu, upotrebu retoričkih sredstva poput hiperbole, metafore, metonimije, personifikacije i neologizama te objašnjava situacijski i intertekstualni kontekst u kojima promatramo diskurs.

Drugi dio monografije obuhvaća šest poglavlja (str. 165–359) posvećenih primjeni kritičke analize diskursa na primjerima preuzetima iz medijskoga i političkoga diskursa na hrvatskome, engleskome i francuskome jeziku. Prikazana su tri istraživanja temeljena na kritičkome pristupu jeziku kao elementu društvene prakse u kojima autorica primjenjuje prethodno predstavljene koncepte i sredstva lingvističke analize. Prva dva istraživanja predstavljaju kritičku interpretaciju uloge jezika u konstrukciji rasne i rodne diskriminacije i nejednakosti na primjerima preuzetima iz hrvatskoga tiska. Teorijski okvir za ta dva istraživanja predstavljen je u šestome poglavlju (*Primjena kritičke analize diskursa: medijski diskurs*), a istraživanja su prikazana u sedmome (*Primjer 1. – Europska i migrantska kriza 2015.*) i osmome poglavlju (*Primjer 2. – Oglasni za posao u tisku: komparativna analiza nekoliko razdoblja*). U prvome istraživanju autorica kritički rekonstruira interpretaciju europske migrantske i izbjegličke krize u novinskim člancima objavljenima 2015. godine u hrvatskim tiskanim medijima. Istraživanje se temelji na utvrđivanju sličnosti i razlika među novinskim člancima koji obrađuju istu vijest, a objavljeni su u dvama nacionalnim i pet regionalnih dnevnih novina. Cilj je analizirati kako novine s različitom publikom, političkom orijentacijom i uređivačkom politikom oblikuju vijesti te time utječu na svoje čitatelje i konstruiraju određeni politički kontekst. U drugome istraživanju autorica kritički razmatra upotrebu rodničkih oznaka u oglasima za posao, objavljenima u hrvatskome tisku tijekom nekoliko razdoblja, kako bi odgovorila na pitanje je li se upotreba rodničkih oznaka mijenjala i na koji način. Posebnu pozornost usmjerava na analizu ideoloških razlika uklopljenih u tekst oglasa te načina na koji analizirane riječi oblikuju sliku svijeta i odražavaju društvene odnose. Treće i najopsežnije istraživanje kritička je analiza ideoloških strategija četiriju svjetskih političara na primjerima preuzetima iz njihovih političkih govora na hrvatskome, engleskome i francuskome jeziku. Teorijski okvir i rezultati trećega istraživanja prikazani su u devetome (*Primjena kritičke analize diskursa: politički diskurs i politička komunikacija*) i desetome poglavlju (*Primjer – usporedba četiriju političkih govora održanih neposredno nakon vojnoga napada Ruske Federacije na Ukrajinu 24. veljače 2022.*). Kao što je razvidno iz naslova navedenih poglavlja, u tome istraživanju autorica analizira politički diskurs i političku komunikaciju na primjerima govora političkih predstavnika četiriju država, B. Johnsona, J. Bidena, A. Plenkovića i E. Macrona, održanih neposredno nakon napada Rusije na Ukrajinu u veljači 2022. te kritički razmatra korištena jezična sredstva uokvirena ideološkim strategijama četiriju govornika. Polazeći od situacijskoga konteksta i društvenih praksa, autorica se bavi komparativnom analizom diskursnih struktura u govorima četiriju političara te nastoji protumačiti načine jezičnoga djelovanja govornika, njihova razmišljanja te njihov odnos prema događaju na koji se referiraju. Jedanaesto, zaključno poglavlje, naslovljeno *Umjesto zaključka*, kratak je autoričin

osvrst na isprepletenost jezika i društvenih pojava te na najvažnije spoznaje proizišle iz rezultata primjene kritičkoga pristupa jeziku i društvu predstavljena, primijenjena i oprimjerena u ovoj monografiji.

Monografija Daniele Matić izvorni je i vrijedan doprinos kritičkomu pristupu proučavanju jezika kao društvenoga fenomena u teoriji i praksi te će zasigurno imati odjek među hrvatskim znanstvenim i stručnim čitateljstvom. S jedne strane, autorica daje detaljan i jasno strukturiran prikaz najvažnijih pojmova, razvoja, pristupa i metoda kritičke analize diskursa, a, s druge, donosi tri primijenjena istraživanja kao model za buduće kritičke analize uloge jezika u medijskome i političkome diskursu, posebno u Hrvatskoj u kojoj su radovi temeljeni na kritičkoj analizi diskursa još uvijek malobrojni. Riječ je, kao što je rečeno na početku, o prvoj sveobuhvatnoj monografiji o teoriji i primjeni kritičke analize diskursa objavljenoj na hrvatskome jeziku, a posebnu pozornost zaslužuju autoričine kritičke analize provedene na korpusima preuzetima iz hrvatskoga medijskoga i političkoga diskursa.